

УДК 336.33:649

О.М. МИКУЛІН, старший науковий співробітник, Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЗАКАРПАТТЯ⁵

Розглянуто специфіку інноваційної діяльності у сільському господарстві, здійснено аналіз її конкурентоспроможності та обґрунтовано методи оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності.

**І н н о в а ц і я , і н н о в а ц і й н а д і я л ь н і с т ь , д о р а д ч а
с л у ж б а , е к о н о м і ч н а е ф е к т и в н і с т ь**

Постановка проблеми. Однією з найгостріших проблем розвитку аграрних формувань України упродовж останніх років традиційно залишається надзвичайно низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання, які працюють у сфері аграрного виробництва та суміжних із ним секторах економіки. На цей час ведення сільського господарства, як основного виду економічної діяльності, є неорганізованим та неефективним, а також характеризується значними диспропорціями внаслідок відсутності активного державного регулювання та стимулювання необхідних реформ та змін. Це суттєво обмежує потенціал інноваційного розвитку господарств різних форм власності.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка нових, удосконалення існуючих і адаптація світових методичних підходів до прогнозування наповнення аграрного ринку інноваційною продукцією. Вивчення поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, ефективності надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, застосування сучасних технологій, розвитку сільських громад та соціальної сфери села, наповнення аграрного ринку інноваційною продукцією теорії і практики прогнозу, формування джерел їх фінансування та розробки інноваційної стратегії.

Джерелами інформації для проведення досліджень були матеріали Держкомстату України, Міністерства аграрної політики України, дані монографічних обстежень, наукові публікації та інформація з комп'ютерної мережі "Інтернет", норми і нормативи, матеріали наукових установ.

Результати досліджень. Сільське господарство Закарпаття, враховуючи природно - економічні умови, завжди тісно співпрацювало з

наукою, а сьогодні, в умовах ринку вимагає глибокого наукового супроводження для того, щоб виробляти конкурентоспроможну продукцію та заповнювати відповідну нішу на ринку продовольства.

Сучасні проблеми Закарпаття - це невичерпні, але занедбані луки та пасовища, нестача ріллі, відносно суворий гірський клімат, досить складний і небезпечний гідрологічний стан, надмірна ерозія ґрунтів, занепад традиційного розвитку вівчарства і взагалі тваринництва, недостатнє функціонування рекреаційної сфери, наявне та приховане безробіття, при певному надлишку відносно кваліфікованої робочої сили і резервів для її ефективного використання.

Земельні ресурси області для сільськогосподарського виробництва обмежені. На одного жителя Закарпаття припадає 0,36 га сільгоспугідь та 0,16 га ріллі при 0,87 та 0,68 га по Україні. Починаючи з 1 січня 1998 року площі сільськогосподарських угідь господарств населення перевищують питому вагу сільськогосподарських підприємств і становлять на початок 2016 року 76,3 %, сільгосппідприємств – 9,6 %.

У результаті здійснюваної земельної реформи та реорганізації у сільськогосподарському виробництві станом на 01.01 2016 року в області функціонувало 1544 сільськогосподарських підприємств, з них налічувалося 1452 селянських (фермерських) господарств та 53,5 тисячі індивідуальних власників і користувачів землі, 249,5 тисячі домогосподарств населення. На сільськогосподарське підприємство припадає в середньому 42,2 га сільськогосподарських угідь, селянське (фермерське) господарство – 7,1 га, домогосподарство населення – 1,4 гектара. У сфері сільськогосподарського виробництва у 2016 році працювало 129,4 тис. осіб або 24,8 відсотка працездатного населення, зайнятого в усіх сферах економічної діяльності. З них, працюючі в особистих господарствах населення зайнято 142,4 тис. осіб, що у 11,1 рази перевищує чисельність працівників сільгосппідприємств.

У фермерських господарствах області станом на 01.01.2016 року працювало 1,5 тис. осіб, з яких 89,9 відсотка становлять члени господарств, 6,9 % - залучені на сезонні роботи, 3,2 % - працюючі за трудовою угодою. У середньому на одне фермерське господарство припадає 1 працюючий. Із загальної кількості земельної площі, що є у користуванні у фермерських господарствах, майже половина - 4656,5 га орендована. Сьогодні на фермерське господарство припадає в середньому 7,1 га сільськогосподарських угідь, що менше на 8 % порівняно з 2000 роком. В області понад третину фермерських господарств (40,9%) мають у землеволодінні до 3,0 га і тільки 1,6 відсотків - в межах 50-100 гектарів, що в певній мірі визначає обсяги виробництва та ефективність господарювання.

Так як на Закарпатті левову частку валової продукції (88,2 % рослинництва, 96,7 % тваринництва) виробляють особисті господарства населення, тому однією з найважливіших проблем їх розвитку є створення умов для інтенсивного виробництва продукції та зростання ефективності господарювання. Ведення особистих господарств населення ускладнюється низьким рівнем їх матеріально-технічної бази, що

спричиняє великі трудовозатрати і знижує інтерес населення до організації присадибного господарства. За існуючого рівня технічного оснащення індивідуальні господарства високоефективні лише в обмежених розмірах земельної площі, а за умов значного розширення землекористування – знижують кількість та якість виконуваних робіт у розрахунку на одиницю площі (в 1990 році на 100 га с/г угідь вироблено 2411,1 тис.грн. валової продукції, а в 2015 році – 1122,5 тис.грн.).

У даний час в Закарпатті змінилася ситуація серед сільськогосподарських товаровиробників у відношенні до сприятливості наукових розробок, оскільки в процесі реструктуризації господарств створено агроформування на приватних засадах, що значно підвищило не тільки мотивацію їх до праці, але й пошуку резервів розширення виробництва, а це значить освоєння науково-технічного прогресу.

Переважна більшість агровиробників у пошуку шляхів підвищення рівня аграрного виробництва, сподівається в першу чергу на фінансову підтримку з боку держави, як через регулювання цінової політики, так і через інвестиційно-кредитне забезпечення сільськогосподарських виробників та зменшення податкового навантаження. Без фінансової підтримки сільського господарства, розширення впровадження інновацій в агропромисловому виробництві є досить проблематичним. Розуміючи, що власна продукція на світовому ринку може виявитись не достатньо конкурентоспроможною, досить значна частина сільськогосподарських товаровиробників в найближчому майбутньому навіть не думають про перспективу виходу на світовий ринок, адже зі старими технологіями, низькою рентабельністю конкурувати з товаровиробниками Європейського Союзу та світу буде досить складно. З існуючими показниками продуктивності сільськогосподарської продукції та рівнем технологічної забезпеченості агропромислового виробництва Україна може розглядатися як постачальниця дешевої сировини та ринку збуту високотехнологічної продукції.

При переході аграрного сектору до ринкової економіки, розширення господарської самостійності великих агроформувань, росту кількості селянських (фермерських) господарств та особистих підсобних господарств населення, виникла необхідність отримання повної інформації для прийняття господарських рішень. Зараз, як ніколи раніше, приватні господарства потребують професійної допомоги досвідчених науковців у плані ефективного ведення бізнесу в умовах ринкової економіки. Усвідомлюючи це, наукові працівники інституту перебудували свою роботу, наблизили її до вимог споживачів. Науковці Закарпатської сільськогосподарської дослідної станції НААН проводять роботу з інформаційного та консультаційного забезпечення аграрних товаровиробників, необхідною методичною та виробничою літературою, проведення нарад і семінарів, «Днів поля». Для товаровиробників та фахівців АПК пропонуються результати наукових пошуків, доопрацьованих новітніх розробок області щодо ефективного використання ресурсоощадних та екологічнобезпечних технологій у рослинництві та тваринництві, наявного потенціалу всіх форм

господарювання.

Наша інформаційно-консультативна робота повністю відповідає сучасним потребам. Це, перш за все, забезпечення виробника доступною оперативною маркетинговою інформацією, аналітичними консультаціями з комплексних питань та наполегливим навчанням. З цією метою науковцями станції здійснено інформаційне та науково - консультаційне забезпечення товаровиробників області шляхом організації і проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Наукові основи раціонального виробництва сільськогосподарської продукції в умовах транскордонного співробітництва з ЄС», Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні напрями розвитку конярства України і Європи» та XI Міжнародного конкурсу коней. За звітний період проведено 11-семінарів та нарад, 8 – днів поля, 1 – круглий стіл, 6 – виставки-ярмарки, надано 550 консультацій, проведено навчання 650 фахівців АПК.

Для сільськогосподарських підприємств важливою є інформація про економічний ефект, який можливо одержати від трансферу інновацій та впровадження наукових результатів у господарську діяльність і, передусім, про його якісний результат. У зв'язку з цим аграрним підприємствам пропонується розробляти бізнес-плани, які дають змогу визначити окупність виробничих витрат, рівень мінімального випуску продукції, при якій підприємство починає одержувати дохід, та оцінку капіталізації підприємства або зміну вартості його бізнесу.

Висновки. Для активізації інноваційної діяльності, трансферу інновацій в аграрному секторі економіки шляхом розвитку ринку інновацій та його інфраструктури необхідно забезпечити: інвестиційне забезпечення та удосконалення інноваційної інфраструктури для підтримки малого інноваційного бізнесу; створення на основі існуючої системи науково-технічної та економічної інформації державної системи інформаційно-консультаційної підтримки інноваційної діяльності; формування у вищих навчальних закладах, а також науково-дослідних установах цілісної системи інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності; створення розгалуженої інноваційної інфраструктури за участю наукових установ та інфраструктури фінансового забезпечення інноваційної діяльності; систематичне навчання і підвищення кваліфікації працівників сфери інтелектуальної власності, трансферу інновацій та інноваційної діяльності.

Посилення інноваційної спрямованості суб'єктів господарювання у аграрному секторі Закарпаття дасть змогу підвищити ефективність функціонування як агроформувань, так і підприємницьких структур несільськогосподарського спрямування, забезпечити впровадження нових агротехнологій, адаптацію сучасних стандартів ведення бізнесу, підвищення якості людського капіталу, модернізацію транспортної та виробничої інфраструктури, оновлення матеріально-технічної бази тощо.

Застосування новітніх досягнень науки й техніки, прогресивних технологій та високотехнологічних напрацювань, випуск нових і екологічнобезпечних видів продуктів харчування, що користуються підвищеним попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках, дадуть

змогу досягти високої ефективності сільського господарства й мати потрібні кошти для вирішення складних завдань соціального розвитку .

Ці та інші пов'язані з ними заходи дозволять створити систему дієвих стимулів для впровадження інноваційних проєктів, пов'язаних із застосуванням сучасних агротехнологій, новітніх методів обробітку ґрунту, веденням органічного землеробства і тваринництва, будівництвом інноваційних об'єктів інфраструктури, а також підвищенням ефективності впливу аграрної науки на інноваційний розвиток сільських територій нашої держави.

Бібліографічний список

1. Покотилова В.І. Роль науки у формуванні інноваційного потенціалу агропродовольчого комплексу// Економіка АПК. – 2008. - №7. – С. 68-75.
2. Шубравська О.В. Інноваційні трансформації агропродовольчого сектора економіки: світові тенденції та вітчизняні реалії / О.В. Шубравська // “Економіка і прогнозування”. 2010. № 3 с.90- 102.
3. Чехов Р. А. Ефективність господарської діяльності підприємства науково- дослідного спрямування / Р. А. Чехов // Економіка АПК. — 2010.— № 8 — С. 133—135.
4. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект / О. Шубравська // Економіка України. – 2012. – №1. – С. 27-35.
5. Статистичний щорічник Закарпаття за 2007 рік// Головне управління статистики у Закарпатській області.-575с.

Одержано редколегією 18.05.2017 р.

О.М. МИКУЛИН

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ЗАКАРПАТЬЯ

Рассмотрена специфика инновационной деятельности в сельском хозяйстве, сделан анализ ее конкурентоспособности и обосновано методы оценки экономической эффективности инноваций.

O. MIKULIN

INNOVATION ACTIVITY IN AGRICULTURAL OF TRANSCARPATHIAN REGION

The specification of innovation activity in agricultural are considering , the analyses of their able to meet competition are making, the methods of the estimation economical efficiency are motivation.